

РЕЦЕНЗИЯ

От: *проф. дсн Валентина Георгиева Миленкова*
ЮЗУ „НЕОФИТ РИЛСКИ“

Научна специалност: Социология

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен **„доктор“** по научна специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство (медии и комуникации)“ в катедра „Медии и обществени комуникации“ УНСС, проф.направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед №975/06.04.2021 на Зам.ректора по НИД и международното сътрудничество на УНСС

Автор на дисертационния труд: Николай Николаев Ужаков
Тема на дисертационния труд: Влиянието на Религията за формиране на ценностната система чрез медиите в България

1. Информация за дисертанта

Дисертантът се е обучавал като докторант по докторска програма към катедра „Медии и обществени комуникации“, факултет „Икономика на инфраструктурата“ на УНСС по *научна специалност* „Организация и управление извън сферата на материалното производство (медии и комуникации)“ в периода 2016-2021.

Той е магистър по бизнес администрация със специалност бизнес комуникации/УНСС; като е придобил магистърската степен в периода 2009 –2011; има и още една магистърска степен по теология (2007-2009) , придобита от ШУ „Епископ Константин Преславски“. Бакалавърската му степен е по теология (2000-2005), придобита от Обединен Богословски Факултет.

Н.Ужаков има разностранен опит, включително експертен и мениджърски. От 2014- 2020 е управител във Варух ЕООД; а от 2011 е 2014 директор в Анатоли Лукс ЕООД. Ексклузивен представител е на

френската компания Wirquin за БГ. През 2008-2011 е главен мениджър в Хедтехнолджи, която е немска международна компания, специализирала в информационната сигурност. Докторантът има и благотворителна дейност. Всичко това показва наличие на многостранни интереси, богато познание и активност в социален план.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

- Дисертационният труд е с обем 185 стр., от които 167 стр. е основният текст. В структурно отношение дисертацията включва увод, три глави, заключение, приложения (включващи анкетни карти и процентни разпределения по зададените въпроси), използвана литература. Библиографията включва 139 източника на български, английски, руски език. Използваните източници представляват монографии, сборници, статии, доклади, както и статистическа информация и онлайн източници. Използваната литература показва висока степен на информираност на докторанта и познаване на традицията и публикациите по темата на дисертационния труд.
- *Темата* на дисертационния труд е нова и неизследвана, както в научно-изследователски, така и в религиозен и приложен план. Докторантът извежда голямото предизвикателство пред църквата днес - дали ще успее да се позиционира адекватно в интернет като разширява своята аудитория. Онлайн медиите могат да се разглеждат като уникален амвон. Констатира се, че за съжаление, църквата у нас взаимодейства с медиите недостатъчно и не успява да спечели медиите като свой глашатая, който да влияе на обществото. В съвременната постмодерна епоха, религията все повече се превръща в съдържателен компонент, върху който се изгражда не само етническата, но и националната идентичност. Изтъква се необходимостта църквата да напусне зоната си на комфорт, да излезе от своята крепост на образи, традиции и празници и да отиде при хората, да откликне на техните нужди и потребности. *Затова основен фокус на дисертацията е: как християнските религиозни деноминации комуникират успешно, влияейки на своите публики.*
- *Обект на изследване са:* християнските онлайн медии, за които можем да говорим след 2000 г.
- *Предмет на изследване:* влиянието на християнската религия върху изграждане на ценностната система чрез онлайн медиите. Разглежда се периода 2000-2020, а основният изследователски въпрос е:

успяват ли християнските деноминации да вземат участие във формиране на ценностната система на обществото.

- *Цел на дисертационния труд:* да се анализира влиянието на християнския мироглед за изграждане на ценностната система чрез онлайн медии; и да се формулират препоръки за усъвършенстване на комуникационния процес, чрез който се извършва това влияние. В дисертацията се артикулират трите основни понятия: медия, онлайн медия, християнска онлайн медия.
- *Целта се реализира чрез 7 задачи,* които напълно ѝ кореспондират и допринасят за нейното съдържателно, аналитично и емпирично разгръщане и обосноваване.

Работната хипотеза: има за цел да докаже дали е загубено общественото влияние на християнските деноминации, пряк резултат от които е деформираната ценностна система на съвременния човек. Според дисертанта, християнските деноминации като източник на ценности имат нужда да пренаредят приоритетите си, да започнат ефективно да вършат своята мисия чрез медиите, да започнат да откликват на нуждите на публиките, до които имат достъп и да достигнат нови публики. В изследването се дават насоки за използване на онлайн медиите в църквата.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

- *Акцентира се върху основните научни и/или научно-приложни резултати, постигнати в дисертационния труд*

При разработване на дисертационния труд е използван интердисциплинарен методологичен подход, който включва: журналистика, богословие, психология, аксиология, етика, социология, методология за емпирични изследвания.

Дисертантът е реализирал:

- *Емпирично изследване, базирано на:*
 - А) количествения метод: онлайн анкетно проучване с 222 респонденти – потребители на християнски онлайн медии.
 - Б) качествения метод: дълбочинно интервю с 8 респонденти, които са създатели и уеб администратори на християнски онлайн медии.
- *Теоретичен обзор,* включващ различни анализи в областта на медиите, аксиологията, богословието, комуникацията и комуникационния процес.

- *Сравнителен анализ* - насочен към идентифициране на общите водещи тенденции на съвременните медийни конфигурации и особено онлайн медиите, трансформациите на които са подложени, както и факторите на влияние.

Оценявам използваната методология като релевантна на темата на дисертацията и на анализиранияте проблеми. Формулираните подходи адекватно допринасят за навлизане в дълбочина на разглежданата проблематика. Теоретичният анализ позволява да се проучи, структурира и анализира информацията по темата, както и да се експлицират изводи и да се набележат конкретни маркери, отнасящи се до формулиране на изследователските въпроси и очаквания.

Емпиричното изследване – с двата използвани метода е с ясни параметри и допринася за получаване на първична информация, благодарение на която формулираните в дисертацията теза, цел и задачи намират отчетливо потвърждение и подкрепа. Емпиричните методи са базирани на въпросници, като респондентите споделят своите впечатления, опит, мнения, оценки и наблюдения. Това позволява да се пресъздадат реалностите от жизнения свят на респондентите и да се постигне максимална степен на достоверност. Направените анкети и дълбочинни интервюта са съобразени с методическите изисквания за провеждане на полева работа, съответстват на теоретичния дизайн и верифицират анализа. На това основание мога да обобщя, че методологията на дисертационния труд е избрана прецизно и приложена професионално, което довежда и до успешната работа и получените резултати, направените изводи и препоръки.

- *Оценка на изпълнението на поставените задачи и постигането на целта на дисертационния труд.*

Разглежда се влиянието на медиите като носител на промяна. Това може да бъде положителна или отрицателна промяна, т.е. злоупотреба с влияние от страна на медиите. Анализира се формирането на съобщението и ефекта от него. Разглеждат се различни автори и теории, които имат ключово значение за комуникацията като процес и явление. Изведена е тезата на Шрам, че основната функция на комуникацията е да свързва хората; представена е теорията на Ласуел – за функции на комуникационния процес. Разгледани са моделите на комуникация с техните предимства и принципите им; както и целите на комуникацията.

Представена е комуникацията в общество на знанието; разглеждат се също „информационното общество“, „общество на знанието“, „мрежово общество“ (Лаш), „интерактивно о-во“ (Кастелс). Проследява се влиянието на медиите върху обществото, като специално се акцентира на трансформиращата роля (Ван Дайк) и посредническата роля (свързана с политиката) на медиите. Дисертантът показва и негативната страна на медиите.

В дисертацията задълбочено се разглежда културата на публичното общуване, видовете комуникационни стратегии, етапите на узряване на една организация от: пасивна, през реактивна до проактивна комуникация и хегемония на онлайн медиите. Обществено мнение преминава през три стъпки: зараждане, разгръщане, функциониране. Самите стратегии биват: силов тип, убеждаваща; комуникаторна стратегия.

Специално внимание е отделено на Християнското послание, както и на изграждането на ценностната система чрез християнската проповед: Представено е също и изследване на православието в България. Направен е изводът, че народната идеология в България се опира не на християнството, а на нео-езичество с дохристиянски религиозни традиции, както и обстоятелството, че религиозността на българина е особена – по-скоро е елемент от традицията, отколкото духовно състояние.

В дисертацията е представен и социологическият контекст: като се извежда тезата, че българският народ е религиозно непросветен. Проследени са часовете, които младежите отделят за социалните мрежи: над 2/3 са повече от 2 часа на ден в Интернет. 13% казват, че са по 6 и повече часа на ден. Представени са резултати от изследването „Младите хора в европейска България“ – с автори Петър Митев и Сийка Ковачева, 2014. Показани са различни характеристики на младото поколение българи.

Специално място е отделено на новите медии, както и на християнските онлайн медии. Показани са печатните медии за трите деноминации, както и онлайн медиите.

В дисертацията е представена методологията и провеждането на емпиричната работа. Показано е изработването на анкетната карта, брой на въпросите и конструирането им, публикуването на анкетата в социалните мрежи, времето, за което е публикувана: 20.01.21-24.01.21. Разгледани са получените резултати.

Представено е и дълбочинното интервю в методически план. Описано е как са подбрани респондентите и са направени 8 дълбочинни интервюта

Изследователската цел в дисертационния труд е успешно изпълнена и докторантът прави един задълбочен анализ на съвременното общество, което живее в ценностна криза, откъдето произлиза и кризата в комуникацията, или пък поради криза в общуването, следва и криза в ценностите. Изводът е, че интернет е възможност църквата да извършва своята мисия на езика на съвременния човек, жител на много и различни комуникационни мрежи. Църквата трябва да използва медиите, за да артикулира ценностите на разбираем език и за да не загуби и малкото влияние, което има в обществото.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

- *Оценка за приносите, посочени от дисертанта*

Напълно приемам направените приноси в дисертацията. Към посочените приноси мога да добавя и следните достойнства на дисертацията:

- добра структура и цялостно организиране на текста около целта и задачите на дисертационния труд;
- завършеност и балансираност на съдържанието;
- добро познаване на теориите за комуникацията, целите, моделите, етапите на комуникация;
- добро познаване на теории и концепции, които са базисни по темата за медиите и медийното въздействие и медийната комуникация;
- представените резултати от социологически изследвания, даващи обективна информация за отношението към религията, медиите и ценностите, са напълно релевантни на изложението;
- направените обобщения и изводи в края на всяка глава създават допълнителна рефлексия и насоченост;
- проведеното собствено изследване с два използвани метода: онлайн анкетно проучване (222 респондента) и дълбочинни интервюта (8 респондента) са направени точно и методически издържано;
- анализът на резултатите от емпиричната работа също е на много добро ниво, включително графичните изображения, както и конкретните методологически стъпки, направените обяснения във връзка със самата полева работа.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Николай Ужаков е представил шест публикации, три от които са под печат. Статиите са в списания или сборници от научни форуми.

Публикациите са по темата на дисертацията и отговарят на научните критерии. Публикациите са направени в издания, които са авторитетни и с научно рецензиране.

6. Оценка на автореферата

Авторефератът на дисертационния труд е направен коректно и напълно отразява съдържанието на дисертацията.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Нямам критични бележки.

- Като идея за бъдещи изследвания, препоръчвам на дисертанта да апробира разработения модел и в други комуникационни конфигурации.
- Препоръчвам дисертационният труд да бъде издаден като монография, предвид задълбочения анализ, изразения приложен характер и направените изводи.

8. Заключение

Представената от Николай Николаев Ужаков дисертация представлява един сериозен, ерудиран и балансиран труд; с авторско присъствие и рефлексия, с ясна теоретична рамка, с много добра структура, с прецизно разработена емпирична основа и с ясна практическа насоченост.

На това основание убедено изразявам съгласие „за“ присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по *научна специалност* „Организация и управление извън сферата на материалното производство (медии и комуникации)“, проф.направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки на Николай Николаев Ужаков.

05.05.2021 / гр.София

Подпис: